

16. YÜZYILIN İLK ÇEYREĞİNDE NİĞDE KAZASI YERLEŞME MERKEZLERİNİN TESPİTİ

*A Proving Study About the Regions Which were Inhabited in the First
Quarter of the 16 th Century in the District of Niğde*

Ayşegül HÜSEYİKLİOĞLU*, **Handan ARSLAN****

Özet

En basit ifadeyle tarihi coğrafya, geçmişin coğrafyası olarak tanımlanmaktadır. Tarihi coğrafya araştırmalarının ilk adımlarından birini yerleşim yerlerinin tespiti konusu oluşturmaktadır. Biz de bu çalışmada, Osmanlı dönemine ait arşiv belgelerinden yararlanarak 16. yüzyılın ilk çeyreğine karşılık gelen 1500–1522 yılları arasında Niğde kazasına bağlı yerleşmelerin lokalizasyonunu yapmaya çalıştık. Yapmış olduğumuz çalışmada 120 yerleşmenin 88’i tespit edilerek % 73 oranında başarı elde edilmiştir. Çalışmanın neticelendirilmesinde çizilmiş olan harita üzerine tespitleri yapılmış 88 köy yerleştirilmiştir. Yerleri belirlenememiş 32 köy yerleşmesi ise bu harita üzerine tahmini olarak farklı bir lejantla işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi coğrafya, Niğde, Bor, Melegübi (Derinkuyu), Melendiz, Şamardı (Çamardı).

Abstract

In brief “historical geography” is defined as the geograph of the past. In this study, referring to the Ottoman documents we aimed to make a localisation of the inhabited regions in the district of Niğde in the years between 1500-1522 which include the first quarter of the 16 th century. The district of Niğde which belonged to the subdivision of Niğde consisted of 5 townships and 120 villages in the years mentioned above. Some of these villages in the district of Niğde vanished, some moved to different regions, some have been remained with new functions until this period and the names of some others were changed for different reasons.

Despite several difficulties it is possible to get a lot of documents which give us the traces of the past. In this study which depend on these documents 88 of 120 villages have been successfully proved at a 73 % rate. Besides 88 certain villages 32 estimated villages are shown with a different legend on the map which was made at the end of the study.

Key Words: Historical geography, Melegübi (Derinkuyu), Melendiz, Şamardı (Çamardı).

1. Giriş

Osmanlı idari teşkilatlanmasında Niğde sancağı, bugünkü Niğde ilinin tamamını içermektedir. Bunun yanı sıra Nevşehir ilinin Acıgöl ve Ürgüp ilçelerinin tamamı ile Gülşehir ve Avanos ilçelerinin güney kesimleri ve Kayseri ilinin Yeşilhisar ilçesinin tamamı ile Develi ve İncesu ilçelerinin batı kısımları da Niğde sancağı sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu geniş coğrafya

* Arş.Gör.Dr., Firat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü ELAZIĞ, aysegul@firat.edu.tr.

** Yrd. Doç. Dr. Firat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Böl. ELAZIĞ, hcaglayan@firat.edu.tr

içinde Niğde Kazası, çalışmamızın alanını oluşturmaktadır.

Niğde sancağına bağlı Niğde kazası, 1500-1522 yılları arasında, Niğde, Melegübi, Şamardı, Melendiz ve Bor olmak üzere toplam 5 nahiye ve 120 köyden oluşmaktadır. Bu nahiyelerden Melendiz hariç diğerlerinin adını taşıyan birer yerleşim merkezleri mevcut olmasına rağmen Melendiz nahiyesinin bir yerleşim merkezi yoktur. Yani Melendiz, belirli bir alana verilen nahiye adıdır.

Niğde kazası, sözü edilen yıllar arasında, bugünkü Niğde merkez ilçe ile Bor, Melendiz, Şamardı, Çiftlik ve Nevşehir'e bağlı Derinkuyu ilçelerine karşılık gelmektedir. Uzun bir süre Niğde ilinin bir ilçesi olan Nevşehir, 20 Temmuz 1954 yılında il olmuştur¹. Derinkuyu yerleşmesi ise bugün Nevşehir ilinin bir ilçesidir.

Niğde kazası, Orta Anadolu bölgesinin güneydoğusunda yer almaktadır. Sahanın güney ve doğu kesimini, Orta Torosların uzantıları olan Bolkar ve Aladağlar kuşatmıştır. İnceleme sahamızın batı kesimini birer volkanik dağ olan Hasan ve Melendiz dağları; kuzey ve kuzeydoğusunu ise dalgalı düzlükler oluşturmaktadır.

Makalemizin konusu, tarihi coğrafya çalışmalarının ilk ve en önemli adımlarından biri olan yerleşim yerlerinin tespitidir. Bu konuya geçmeden önce tarihi coğrafya – historical geography kavramının ne olduğu üzerinde durmak gerekmektedir.

Tarihi coğrafya, geçmişin coğrafyası olarak tanımlanmaktadır². Tarihi coğrafya, “geçmişten günümüze veya geçmişte bir zaman diliminde dünyanın tamamının veya bir parçasının, çağdaş coğrafya ilke ve yöntemlerine uygun olarak yapılan coğrafyasıdır”³. Tarihi coğrafya, ülkemizde yeni bir kavram olmamasına rağmen henüz hak ettiği ilgiyi görememiştir. Her ne kadar bu alanda son dönemlerde yapılmakta olan çalışmalar varsa da bunlar sınırlı sayıdadırlar. Şu ana kadar yapılan çalışmaların çoğu, tarihi coğrafya adı altında isimlendirilmiş olmalarına rağmen bu disiplinin araştırma yöntemlerine bağlı kalınarak ele alınmamışlardır. Fakat bu, Türkiye’de tarihi coğrafya çalışmalarının yapılmadığı şeklinde algılanmamalıdır. Bir Alman coğrafyacı olan Hüttheroth⁴, Elibüyük⁵ ve Gümüşçü’nün⁶ bu alan üzerine yaptıkları çalışmalar tarihi coğrafya literatürü açısından önemli kaynaklardır.

¹ İbrahim Öztürk, *Niğde Sancağı (İdari ve Demografik Yapı) 1868-1923*, Konya 2008, s. 28.

² James B. Mitchell, *Historical Geography*, London 1975, s. 12.

³ Mesut Elibüyük, *Matematik Coğrafya*, Ankara 1995, s. 46.

⁴ Wolf-Dieter Hüttheroth, *Landliche Siedlungen im südlichen Inneranatolien in den letzten vierhundert Jahren, Im Selbstverlag des Geographischen Instituts der Universität Göttingen*, Göttingen 1968.

⁵ Mesut Elibüyük, “Türkiye’nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler”, *Coğrafya Araştırmaları*, C. 1, S. 2, Ankara 1990.

⁶ Osman Gümüşçü, *Tarihi Coğrafya Açısından Bir Araştırma: XVI. Yüzyıl Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus*, Ankara 2001; Osman Gümüşçü, *Tarihi Coğrafya*, İstanbul 2006; Hüseyin Çınar – Osman Gümüşçü, *Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası*, Ankara 2002.

Tarihi kalıntı ve arşiv belgelerine dayanarak tarihi coğrafya çalışması yapılırken söz konusu materyal dikkatli kullanılmalıdır. Çünkü geçmişten günümüze gelen tarihi kaynaklar ve belgeler, çoğu zaman bazı problemleri bünyesinde barındırmaktadırlar. Bu durum, yer tespiti açısından zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Yerleşme adlarının zaman içerisinde değişmiş olması ve köy merkezlerinin değişmesi yaşanan sorunların başında gelmektedir. Osmanlı Devleti'ne ait tapu tahrir defterlerinde her hangi bir bölgedeki *nefs*, *mahalle*, *karye*, *mezra*, *çiftlik* gibi yerleşim yerleri ve ziraat alanlarının isimleri, zaman zaman *nam-ı diğer* yani öteki adlarıyla kaydedilmişlerdir. Bu durum, bizlere önemli ipuçları verebildiği gibi aynı zamanda bazı problemler de yaratabilmektedir⁷.

Tarihi coğrafya, coğrafyanın bir alt dalıdır. Aynı zamanda tarihten de büyük oranda faydalanan interdisipliner bir saha olup çok geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Coğrafya “mekan ve insan etkileşimi” konusuna giren her şeyi araştırıp problemleri çözmeyi hedeflerken tarih, insanla ilgili her şeyin geçmişini araştırarak problemleri çözmeyi amaçlamaktadır. Ancak hem coğrafya hem de tarih biliminden faydalanan ve bir bakıma bu iki bilimin arakesitini oluşturan tarihi coğrafya, araştırma konusu bakımından, bu iki bilimden daha geniştir. Bu kadar geniş bir konu yelpazesine sahip olan tarihi coğrafya araştırmaları aynı zamanda içerik ve metodolojik olarak da karmaşık bir durum sergilemektedir. Söz konusu durum tarihi coğrafyanın sınırlarının belirlenmesinde veya tanımlanmasında güçlükler yaşanmasına neden olmaktadır⁸.

Yapmış olduğumuz bu araştırmada adı geçen yerleşim yerlerinin isimleri, Osmanlı Devleti'nin 1500 ve 1522 yılları arasını kapsayan tapu tahrir defterlerine dayanmaktadır.

2. Çalışmanın Konusu, Amacı ve Yöntemi

Tarihi coğrafya, çeşitli kaynak, kalıntı ve belgelerden elde edilen coğrafi verileri kullanarak, bir sahanın doğal, beşeri ve ekonomik coğrafya olaylarını incelemektedir. Yani tarihi coğrafyanın çok geniş bir araştırma yelpazesi bulunmaktadır. Ancak tarihi coğrafya, bu konuların hepsini birlikte incelemek anlamına gelmemelidir. Bu çalışma, tarihi coğrafya araştırma konuları içinde yer alan ve Osmanlı arşivlerinden elde edilen veriler ışığında, Niğde kazasının yerleşim yerlerinin tespiti (lokalizasyonu) konusunu içermektedir. Yerleşim yerlerinin tespiti yapılarak Niğde kazası haritasının çizilmesi, tarihi coğrafya çalışmaları için önemli bir veri kaynağı olacağı düşüncesindeyiz.

Geçmişte Niğde sancağı üzerine tam olarak adı tarihi coğrafya olmasa da bir doktora araştırması yapılmıştır. Oflaz tarafından yapılmış olan bu doktora tezinde, bizim de kullanmış

⁷ Mehmet Öz, “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”, *Vakıflar Dergisi*, S. XXII, Ankara 1991, s. 438.

⁸ O. Gümüşçü, *Tarihi Coğrafya*, s. 154-155.

olduğumuz tapu tahrir defterleri ana kaynağı oluşturmaktadır⁹. Ancak bu çalışma incelendiği zaman, yerleşim yerlerinin listelenmediği ve lokalizasyonlarının yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle bu sahada tarihi coğrafyanın diğer araştırma konularına girilmeden, sadece yerleşim yerlerinin tespiti amaçlanmıştır. Hazırladığımız bu çalışma, Türkiye’de tarihi coğrafya alanında tarih ve coğrafya disiplinlerinin birlikte çalışmalarının önemini vurgulamak adına yapılmıştır.

Çalışmamızın yönteminin ilk safhasını, sahayla ilgili coğrafi ve tarihi literatür taraması oluşturmaktadır. Literatür incelendikten sonra Niğde’ye ait arşiv belgeleri temin edilerek bu belgelerin okunma ve fişleme işlemine geçilmiştir. Arşiv belgeleri üzerindeki çalışmalar tamamlandıktan sonra yerleşme yerlerinin harita üzerinde tespitinin yapılması aşaması gerçekleştirilmiştir. Bu tespitler yapılırken araziden elde edilen veriler, çeşitli kaynaklardan edinilen bilgiler ve haritalar üzerindeki yerleşim yerleri de baz alınarak Niğde kazasının 1500-1522 yılları arasındaki yerleşim yerlerinin haritası çizilmiştir. Harita üzerinde tahmini kaza sınırı çizilmemiştir.

Daha sonra ise köylerin tespiti aşamasında izlenen yollar bir değerlendirme aşamasıyla anlatılmış ve çalışma sonuçlandırılmıştır.

3. Veri Kaynakları

Çalışmamızın ana kaynağını, tapu tahrir defterleri oluşturmaktadır. Bu çalışmayı yaparken Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı’nda bulunan 42 ve 455 numaralı tapu tahrir defterleri ile yine aynı kurum tarafından yayınlanan 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri’nden yararlanılmıştır. Osmanlı Devleti, fethettiği bölgelerde kendi sistemini uygulamak için fetih sonrası fethedilen bölgeyi tüm detaylarıyla tahrir tabi tutmuştur. Tahririn temel amacı, iktisadi gücü tespit etmektir. Bu gücü tespit ederken vergi veren nüfus, bulunduğu coğrafyayı esas alan bir sistem dahilinde kaydedilmiştir. *Mufassal, icmâl ve evkaf tahrir* defterleri gibi çeşitleri bulunan bu defterler, düzenlendikleri yıllar itibariyle eskilikleri ve yeniliklerine göre *defter-i köhne, defter-i atik ve defter-i cedit* olarak da adlandırılmışlardır¹⁰.

Mufassal tahrir defterleri, Osmanlı Devleti dönemine ait idari, askeri, ekonomik, dini, sanat ve teşkilat tarihi ile tarihi coğrafya hakkında en ayrıntılı bilgileri veren çok önemli kaynaklardır¹¹. Mufassal defterler, kapsadığı sahanın tüm yerleşmeleri ile buralarda yaşayan vergi nüfusu, bu vergi nüfusunun işlettiği tarım alanları, tarım alanlarının büyüklükleri, ürün ile ürün miktarları, ticareti ve

⁹ Bkz. Mustafa Oflaz, *16. Yüzyılda Niğde Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1992.

¹⁰ Ayşegül Hüseyinlikioğlu, *Karaman Beylerbeyliği’nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 2008, s.XXII-XXIII.

¹¹ Refet Yinanç – Mesut Elibüyük, *Kanunî Devri Malatya Tahrir Defteri (1560)*, Ankara 1983, s. VII.

ulaşımı hakkında detaylı bilgiler içermektedir¹².

3.1. 42 Numaralı Tapu Tahrir Defteri¹³

Bu defter, Niğde sancağına ait bir mufassal tahrir defteridir. Karaman Vilayeti'nin 1500 yılında genel bir tahriri yapılmıştır¹⁴. 42 numaralı defter de bu tahririn sonucunda hazırlanmış olan defterlerden biridir. Dolayısıyla bu defterin tarihi, H. 906/M. 1500–1501 yılıdır. Defter 101 sayfa olup tamamı Niğde kazasıyla ilgilidir¹⁵.

3.2. 455 Numaralı Tapu Tahrir Defteri¹⁶

TD 455, Karaman eyaleti ile ilgili mevcut bir diğer mufassal tahrir defteridir. Niğde kazası ve bu kazaya bağlı Bor, Melegübi, Şamardı, Melendiz nahiyeleri, defterin 651–740 sayfaları arasındadır. Bu defter, Karaman Beylerbeyliğine ait genel bir tahrirdir. Defterin baş kısmında eksiklik vardır. Bu yüzden defterin tarihi ve kim tarafından düzenlendiği hakkında herhangi bir bilgiye ulaşmak mümkün değildir. Defter, 1518 yılına aittir¹⁷.

3.3. 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri-I¹⁸

Bu defter ise Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri tasnifinde 387 numarayla kayıtlıdır. 1996 yılında Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tarafından 32 yayın numarası ile dizin ve tıpkıbasım şeklinde 387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri (937–1530) I Konya, Bey-şehir, Ak-şehir, Larende, Ak-saray, Niğde, Kayseriyye ve İç-il Livaları adıyla yayımlanmıştır. Defterde, Karaman ve Rum Eyaletlerine tabi sancaklar, bunlara bağlı kazalar, kazalara bağlı nahiyeler ve nahiyelere bağlı

¹² M. Elibüyük, "Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler", s. 13-14.

¹³ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (BOA), *42 Numaralı Tapu Tahrir Defteri (TD 42)*, s. 1-101.

¹⁴ Şenol Çelik, *Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500- 1584)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994, s. 5–6; Alaeddin Ceylan, *Kanuni Zamanında Akşehir Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1993, s. 1; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.II, Ankara 1995, s. 109.

¹⁵ 42 numaralı tapu tahrir defteri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. A. Hüseyinklioğlu, *Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus*, s.XXII-XXIII.

¹⁶ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (BOA), *455 Numaralı Tapu Tahrir Defteri (TD 455)*, s. 651-740.

¹⁷ Mehmet Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul 2006, s.25–26; M. Oflaz, *Niğde Sancağı*, s. 8–9; O. Gümüşçü, *Larende Kazasında Yerleşme ve Nüfus*, s. 15; Mustafa Oflaz, "Karaman Eyaleti Şehirleri (Konya, Kayseri, Niğde)", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 1, Van 2000, s.165; A. Hüseyinklioğlu, *Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus*, s.XXX-XXXII.

¹⁸ *387 Numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530)–I (Dizin ve Tıpkıbasım)*, (387 Numaralı Muhasebe Defteri), (Hazırlayanlar: Ahmet Özkılınç, Ali Çoşkun, Gülşen Ergün, Mustafa Karazeybek, Abdullah Sivridağ, Murat Yüzbaşıoğlu), T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996.

köyler, konar-göçer cemaatler ile mezralar, şehir ve kasabalardaki mevcut mahalleler, sosyal müesseseler kayıtlıdır.

387 numaralı defter, Başbakanlık Osmanlı Arşivi fihristinde Kanuni Devri olarak tarihlendirilmiştir. Bu defteri yayınlayan Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, defterin 937/1530 tarihinde tamamlandığını savunmaktadır¹⁹. Bu defter, 1518 yılında hazırlanan defterlerin bilgilerini içermektedir. Yani yeni bir defter değildir. 1522'den 1539'a kadar Karaman Eyaleti'nde yeni bir tahririn yapılmamış olması ve defterde bulunan 929 Cemaziye'lahir'in 17. günü *Mehmed Paşa Hazretlerinin marifetiyle* kaydı, bu defterin H. 929/1522-1523 yılında Mehmed bin İbrahim tarafından hazırlandığı fikrini uyandırmaktadır²⁰.

387 Numaralı defter aslında 978 sayfadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi bu defteri 2 cilt halinde yayınlamıştır. 1. sayfayla 338. sayfalar arasındaki kısım 1. cildi oluşturur ve bu cilt Karaman Vilayetini kapsar. İkinci cilt 339. sayfayla 978. sayfalar arasında içerir ve Rum Vilayetini oluşturur. Karaman Vilayeti'ni içeren birinci cildin tıpkıbasım kısmı toplam 338 sayfa olup 2. ve 3. sayfaları arasında Karaman ve Rum eyaletinin fihristi yer almaktadır. Niğde kazası ve bu kazaya bağlı nahiyeler, 159-177 sayfaları arasındadır.

3.4. Haritalar ve Diğer Kaynaklar

Tanıtımını yapmış olduğumuz tapu tahrir defterlerinden sonra ikinci önemli veri kaynağını haritalar oluşturmaktadır. Harita Genel Komutanlığı üzerinde hazırlanan 1/200.000 ölçekli Niğde (1951), Ulukışla (1953) paftaları, 1991 yılında basılan 1/100.000 ölçekli L33, M32, M33, M34, N33 numaralı paftalarından yararlanılmıştır. Bu haritalar dışında Yurt Ansiklopedisi'nin eki olan 1/600.000 ölçekli harita paftaları da yararlandığımız bir diğer kaynağı oluşturmaktadır. Harita Genel Komutanlığının resmi internet sayfasından yararlanılarak 1/25.000 ölçekli haritaların paftaları üzerinde bugünkü köy adları sorgulaması da yapılmıştır. Birçok köyün tespiti aşamasında internet üzerinden Googlemaps taraması yapılmış ve bu uydu görüntüleriyle detaylı imar planları incelenerek yerleşme alanları tespit edilmiştir. Ayrıca bilgisayar ortamında çizilen haritanın altlığı, Global Mapper programından alınarak oluşturulmuştur. Lokalizasyon işlemi yapılırken internet ortamındaki çeşitli veri tabanları ve alana ait çeşitli yerel kaynaklarda bize yardımcı olmuştur. Bu tür çalışmalarda en önemli kaynaklardan birini de araziden elde edilen bilgiler oluşturmaktadır²¹.

¹⁹ 387 Numaralı Muhâsebe Defteri, s.VIII.

²⁰ Bu defter hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. A. Hüseyinlioğlu, *Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus*, s.XXXIV-XXXVII.

²¹ Yer tespiti konusunda, Niğde üzerine önemli çalışmalar yapan araştırmacı yazar Ömer Fethi GÜRER ve köy muhtarlarının büyük yardımları olmuştur. Katkıları bulunan herkese teşekkür ederiz.

4. Yerleşme Merkezlerinin Tespiti

Coğrafyanın “*dağılışı*” ilkesi prensibinden yola çıkarak yerleşim yerlerinin yatayda ve dikeyde bir zemine oturtulması gerekmektedir. Bu ilkeye bağlı kalarak Osmanlı belgeleri ışığında, Niğde kazası dahilinde bulunan yerleşmelerin günümüze kadar ulaşmış olanları harita üzerine yerleştirilmiştir. Herhangi bir sebeple ortadan kalkan yerleşim yerleri ise çeşitli araştırmalarla tespit edilerek Niğde kazasının eskiye dönük bir haritası çizilmiştir.

1500-1522 yılları arasını kapsayan mufassal tahrir defterlerinde kayıtlı olan köylerin büyük bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır. Bu yıllarda 120 köy yerleşmesinin 88 tanesinin yeri belirlenmiştir (Tablo 1). Fakat bu köylerin 32 tanesini bugün belirlemek mümkün olamamıştır. Bunun sebebini makalenin giriş kısmında da bahsettiğimiz çeşitli olumsuzluklara bağlayabiliriz. Ayrıca inceleme sahasında tarih içerisinde meydana gelen Celali İsyancıları²², kıtlık²³ ve mübadele²⁴ gibi olayların yaşanmış olmasından kaynaklanmış olabileceği de düşünülmektedir. Ayrıca bazı köy yerleşmeleri ise günümüzde bir başka yerleşme tarafından yutulmuş mahalle durumuna gelmiş ve eski isimleri unutulmuş olabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Çalışmamızın arşiv belgeleri ile ilgili kısmı tamamlandıktan hemen sonra yerleşim yerlerinin haritalanması kısmına geçilmiştir. Yerleşim yerleri tespit edilirken bugüne kadar ulaşmış olanlar problemsiz bir şekilde haritalandırılmıştır. 16. yüzyıldaki isimlerden farklı yerleşmelerin bir çoğu bugün ad değiştirerek hala inceleme sahasında varlığını sürdürmektedir.

Zaman içerisinde isimleri değişmiş olsa bile günümüze kadar gelen köyler vardır. Bugün *Andasun Tepeköy*, *Başana Değirmenli*, *Divrin* ise *İnli* adlarıyla anılmaktadırlar. Bunlar gibi pek çok köy, hala inceleme sahasımızda varlıklarını sürdürmektedirler. Belgelerde adı geçen 41 köyün ismi bu şekilde değişikliğe uğramıştır. Adı değişmeden günümüze kadar gelmiş olan köy yerleşmelerinin sayısı ise 20’dir. Geçmişteki ismini devam ettiren ancak farklı statüler kazanarak günümüze gelen yerleşmelerin sayısı 13’tür. Günümüzde belgelerden tespit edilmiş karye isimleriyle birebir aynı şekilde zikredilmeyen yerleşmelerde bulunmaktadır. Mesela Niğde merkez

²² 16. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı düzeninin siyasi-sosyal alanlarda değişmeye başlaması ve ekonomik darlık yüzünden yaşanan ağır bunalım, tüm ülkede celali isyanları adı verilen ciddi karışıklıkların çıkmasına neden olmuştur. Tüm Osmanlı şehirleri gibi Niğde şehri de bu sosyal krizden fazlasıyla etkilenmiştir. Bu konu hakkında bkz. Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celali İsyancıları*, İstanbul 1995, s. 236-239, 317-318; Şaban Bayrak, “18 ve 19. Yüzyıllarda Niğde ve Çevresinde Aşiretler, Eşkiryalık Hareketleri ve Diğer Olaylar”, *Niğde Tarihi Üzerine*, (Editör: Musa Şaşmaz), İstanbul 2005, s. 73-80; Ayşegül Hüseyinlioğlu, *Mühime Defterlerine Göre Osmanlı Devleti’nde Eşkiryalık Olayları (1594-1607)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2001, s.30,110.

²³ 19. yüzyıl sonlarında Niğde ve çevresinde yaşanan kıtlık vakaları için bkz. Musa Şaşmaz, “Niğde ve Çevresinde Kıtlık (1887-1892)”, *Niğde Tarihi Üzerine*, (Editör: Musa Şaşmaz), İstanbul 2005, s. 181-209.

²⁴ Niğde ve çevresinde mübadele ile mübadelenin uygulanışı hakkında bkz. İbrahim Öztürk, “Niğde’de Mübadele ve Mübadelenin Uygulanışına Dair Bir Teftiş Raporu (1924-1927)”, *Niğde Tarihi Üzerine*, (Editör: Musa Şaşmaz), İstanbul 2005, s. 270-288.

nahiyesinde yer alan ve yeni adı *Küçükköy* olan *İloson*, çeşitli kaynak ve haritalarda *İlisun* , *İlimason*, *İlosou*, *İylusun* ve *İloson* şeklinde farklı telaffuzlarla karşımıza çıkmıştır. Bunun en büyük nedeni yerlerini tespit etmeye çalıştığımız köylerin günümüzden yaklaşık 500 yıl öncesine dayanan yerleşmeler olması ve zaman içerisinde bazı ses değişimlerine uğramasından kaynaklanmıştır. Bu da çalışmamızı yaparken bizi en fazla uğraştıran konulardan birini oluşturmuştur. Bu durum yerleşim yerlerinin tespiti esnasında karşılaşılan problemlerden biridir.

16. yüzyılda Niğde kazasında adı geçen yerleşmelerin günümüze kadar ulaşanlarının sayısı 81'dir. Bu köylerin bazıları *Çiftlik* gibi ilçe statüsü kazanmıştır. Bazıları köy olarak kalırken bazıları da mahalle olarak bugüne kadar gelmiştir. Geriye kalan 14 köyün ise araziden elde edilen ipuçları değerlendirilerek lokalizasyonları yapılmıştır.

Karyelerin bazıları *yer*, *mevkii*, *tepe*, *sırt* gibi coğrafi unsurlara adını vererek günümüze kadar aynı isimle anılmaktadır. Bu köylerden *Melendiz nahiyesine* bağlı *Leşkeri köyü*, *Leşkeri Tepesi* adıyla haritalarda yer almaktadır. Bu tepenin kuzeyinde *Akçaviran köyü* bulunmaktadır. Bu ipucu ise buranın *Leşkeri köyü* olabilme olasılığını arttırmaktadır. Ayrıca *Şamardı (Çamardı) nahiyesine* bağlı *Killik köyü*, *Killik sırtı* olarak haritalarda *Karacaören köyünün* batısında yer almaktadır. Yine *Çamardı nahiyesine* bağlı *Göremsen köyü* ise *Kızılören'in* kuzeybatısına karşılık gelen bir tepeye adını vermiş ve bu isim günümüze kadar gelmiştir. Bu köy isimlerin çeşitli ünitelere adını vermiş olması ve hemen yanbaşıda *Akçaviran*, *Kızılören* ve *Karacaören* gibi isimlerle anılan yerleşmelerin olması bu köylerin tespit etmeye çalıştığımız karyeler olabileceği düşüncesini doğurmaktadır. Hem coğrafi unsurlar üzerinde eski karye isimlerinin varlığı hem de ören, viran gibi takılar alarak isimlendirilen köy yerleşmeleri lokalizasyon sırasında bize yardımcı olmuştur. Ancak bu durum zaman zaman lokalizasyon esnasında sıkıntılar da yaratmıştır. Ele almış olduğumuz sahada eski yerleşim yerlerinin bir çoğunun ortadan kalkmış olması ve bugün arazide yer alan ören, harabe ve höyüklerin tanımlanamıyor olması, harita oluşturulurken bizi en fazla uğraştıran sorunlardandır. Niğde'de varlığını tespit ettiğimiz *Kavlaktepe*, *Yayla Höyüğü* gibi tarihi yer isimleriyle anılan mekanlar, dönemimizdeki herhangi bir eski köy yerleşmesine karşılık gelmemektedir. Bu tür yerleşme izleri, muhtemelen incelemekte olduğumuz dönemden sonra ortaya çıkmış ve bugüne kadar gelememişlerdir.

Bazı köy yerleşmelerinin yerleri tespit edilirken mevki adlarından yola çıkılmıştır. Örneğin *Pelid Ağacı* köyünün bugün bir yerleşim yeri yoktur. Köyden günümüze sadece *Pelid Ağacı* köyünü temsil eden direktaşı kalmış ve bu da çevre köylerde yaşayanlar tarafından tahrip edilmiştir. *Kemerhisar'ın (Tyana)* kuzeydoğusunda bu köyün adıyla anılan bir mevki yer almaktadır. Ayrıca *Bügdüz köyü* de aynı şekilde tespit edilen bir başka köy yerleşmesidir. Bor'un *Çay mahallesi* batısında kalan *Bügdüz mevkii* bu köyün yer tespitini yaparken ip ucu olarak değerlendirilmiştir. Bu mevkide söz konusu döneme ait *Ayagöreme*, *Karibügdüz*, *Gördelü*, *Kisleme*

ve *Sivrikilise* gibi bir çok köyün yok olduğu düşünülmektedir²⁵.

Bazı köy yerleşmeleri ise başka yerleşmelerin alansal gelişimi içerisinde söz konusu yerleşmelere dahil olmuşlardır. Bu köyler bugün birer mahalle, cadde veya tarımsal alana isimlerini vermişlerdir. Bu durum en çok Niğde ve Bor'da görülmektedir. Bu şekilde yerlerini tespit ettiğimiz *İftiyan*, *Bulgarcık*, *Yenice* köyleri bugün Bor'da bir mahalle durumundadırlar. Niğde'deki *Everek* caddesi, *Amos bağları* (Niğde bağları) 1500-1522 yılları arasında adı geçen karye isimleriyle anılan yerlerdir. Belgelerde Eski Gümüş adıyla kayıtlı köy bugün Niğde'ye bağlı *Gümüşler* köyünün bir mahallesi konumundadır. Tüm bu köylerin yer tespitinde bu alanlarda yer alan tarihi kalıntılar da önemli ipuçları vermiştir. Tarihi kalıntıların yer tespitinde yardımcı olduğu hakkında örnekler çoğaltılabilir. Bugün Niğde'de bulunan *Çukurköy*'ün kuzeyindeki *Mağsan sarnıcı*, *Mağasan köyünün* bu alanda olduğunu düşündürmektedir. Aslında bu köy, 1500'lü yıllarda zikrediliyorken 1518 yılına ait kayıtlarda görülmemektedir. Ancak belgede geçen *Karye-i Mağasan tabi Bulgarcık* ifadesi bu köyün sarnıcın olduğu yere denk geldiği düşüncesini güçlendirmektedir²⁶.

Ayrıca belgelerde yer alan zirai faaliyet türleri lokalizasyon esnasında bize yardımcı olan unsurlardandır. *Amos karyesi* bugün *Amos bağları* olarak bilinen bir mevkiidir. Bu bilgiye ek olarak belgelerde 1500-1522 yılları arasında da köyde bağcılıkla uğraşılması, tespitimizin doğruluğunu göstermektedir.

Yerleşme yerlerinin tespiti sırasında mufassal tahrir defterleri de kaynak teşkil etmektedir. Bu belgelerde *tabi*, *nezd*, *sınır* gibi konum belirleyen ifadeler kullanılmıştır. Böylece bugün yok olan birçok köy kolaylıkla tespit edilebilmiştir. İncelediğimiz defterlerde önceleri *Çardak köyünün* bir mezrası olan ve sonra köy statüsü kazanan Susandı bu şekilde tespit edilmiştir. Arazi çalışmalarımız esnasında bugün *Çiftlik ilçesinin* bir köyü olan *Çardak*'ta *Susandı* adıyla anılan bir mesire yerinin bulunması tespitimizi kolaylaştırmıştır.

Bazı yerleşmeler zaman içerisinde defalarca isim değiştirerek günümüze kadar gelmişlerdir. Bunun en karakteristik olanı *Kemerhisar*'dır. 11. yüzyılda *Tyana* adını taşıyan şehir²⁷, Türklerin bölgeye gelmesiyle yerleşme önce *Kilisehisar* daha sonra ise *Kemerhisar* adını almıştır. *Kemerhisar*'daki *Didragon* ve *Kergah* köylerinin birleşmesiyle de bugün yine *Kemerhisar*'a bağlı olan *Bahçeli* yerleşmesi oluşmuştur²⁸.

İrmacı, *Kabafertik*, *Boğasınan* gibi tespit edemediğimiz köylerin bir çoğu 19. yüzyıl *Niğde*

²⁵ Ömer Fethi Gürer, *Bor Şehri "Kasabadan Kente"*, Niğde 2005, s. 40.

²⁶ BOA, TD 42, s. 30.

²⁷ Tyana, Niğde'nin 28 km. güneybatısındadır. Tyana şehrinin tarihi Hititler'e kadar dayanmaktadır. Tyana şehri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Avram Galanti, *Niğde ve Bor Tarihi*, İstanbul 1951, s. 61; Albert Gabriel, *Niğde Tarihi*, (Çeviren: Ahmed Akif Tütenk), Ankara 1962, s. 56, 58-60; H. Emin Atlı, *Geçmişten Günümüze Bor*, İstanbul 1999, s. 58.

²⁸ Ö. F. Gürer, *Bor Şehri*, s. 27.

Sancağını kapsayan Öztürk'ün çalışmasında da görülmemektedir²⁹. Hatta tespit edilemeyen köylerin bazıları daha erken dönemlerde ortadan kalkmışlardır. Mesela 1500 yılında var olan Kazatın³⁰ köyüne 1518 yılına gelindiğinde rastlanılmamaktadır.

Tablo 1: XVI. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Niğde Kazası Köylerinin Yer Tespiti (1500-1522)

Sıra No	Karyeler	Sayfa No TD 42	Sayfa No TD 455	Sayfa No 387 No. Defter	Bugünkü Adı ³¹ ve Yeri
1	Adırmusun	41-42'de	680-681'de Adırmusun	171,173'de Adırmusun	<i>Koyunlu ky.</i>
2	Ağcain	29-30	693	164	Ağmezer mvk, Dünderli ky. yakınında
3	Ağçaşehir	95	701-702	165,173,174	<i>Ağçasar ky.</i>
4	Alay	98	704	172,173	<i>Alayköy ky.</i>
5	Amos	18	689	172	Niğde merkezde Amas bağları, Niğde bağları
6	Andasun	33-34'de İndesun	686-687	172	<i>Tepeköy ky.</i>
7	Andaval	64	675-676'de Andavani	163'de Andavan	<i>Aktaş ky.</i> , Andaval Kilisesi, Andaval Hamı hr., Aktaş Hamı hr., Andaval Tepe
8	Andirlos	70-71	732-733	172	<i>Hacı Abdullah ky.</i>
9	Ansar	91	713	172	Asar Yaylası, Asar bağları, Kamışlı ky. yakınında
10	Arlasun	41	686	172	?
11	Arvani	13-14'de Vervani	679	171,173	<i>Kumluca ky.</i>
12	Asma	57-58	711-712	166	?
13	Asma	75-76 nd Kösendeli	726 nd Köse	167 nd Köse	<i>Asmasız ky.</i>
14	Aşlama	91-92	718	166	<i>Aşlama ky.</i>
15	Ayagöreme	30-31'de Ayagözce	674	171,173	Bügdüz mevkiinde
16	Azadala	66	729	160, 168, 173	<i>Azatlı ky.</i>
17	Baravan	14-15	683	164	<i>Havuzlu ky.</i> , Bahçeli yakınında
18	Başтана	89-90	719-720	166,167	<i>Değirmenli ky.</i>
19	Bebik	48-49	671-672'de Bik	171'de Bik	Çukurkuyu ky. Bektik Mah.
20	Boğasınan	-	668	163	?
21	Bulgarcık	28-29	681-682	171	Niğde Merkez Kale Mah.
22	Bügdüz	44-45	666	162'de Göküz	Niğde Bügdüz Mvk.
23	Çardak	73	737	168	<i>Çardak ky.</i>
24	Çeki	12	672	-	?
25	Çengeri	82-83	736	174	?
26	Çınara	84	725	167	<i>Çınarlı ky.</i>
27	Çiftlik	67-68	729-730	172	<i>Çiftlik İlçesi</i>
28	Çoğlu	63	671	163	?
29	Çukurkünbed	-	-	161	Güllüce ky.deki Şeyh İbrahim Künbeti yakınında
30	Darvarani	74-75'de Dervani	724	167	?
31	Denege	37	693	164	<i>Yeşilburç ky.</i>
32	Didragon	52	670	163	<i>Bahçeli ky.</i>
33	Dilmuson	27-28	691-692	172	<i>Hançerli ky.</i>
34	Dimeksun	62-63	688	164	?
35	Divari	68-69'de Divare	727	167	<i>Divarlı ky.</i>

²⁹ İ. Öztürk, *Niğde Sancağı*, s. 201-206.

³⁰ BOA, TD 42, s.92.

³¹ Köylerin yeni adları "*Koyunlu ky.*" gibi italik yazılmıştır.

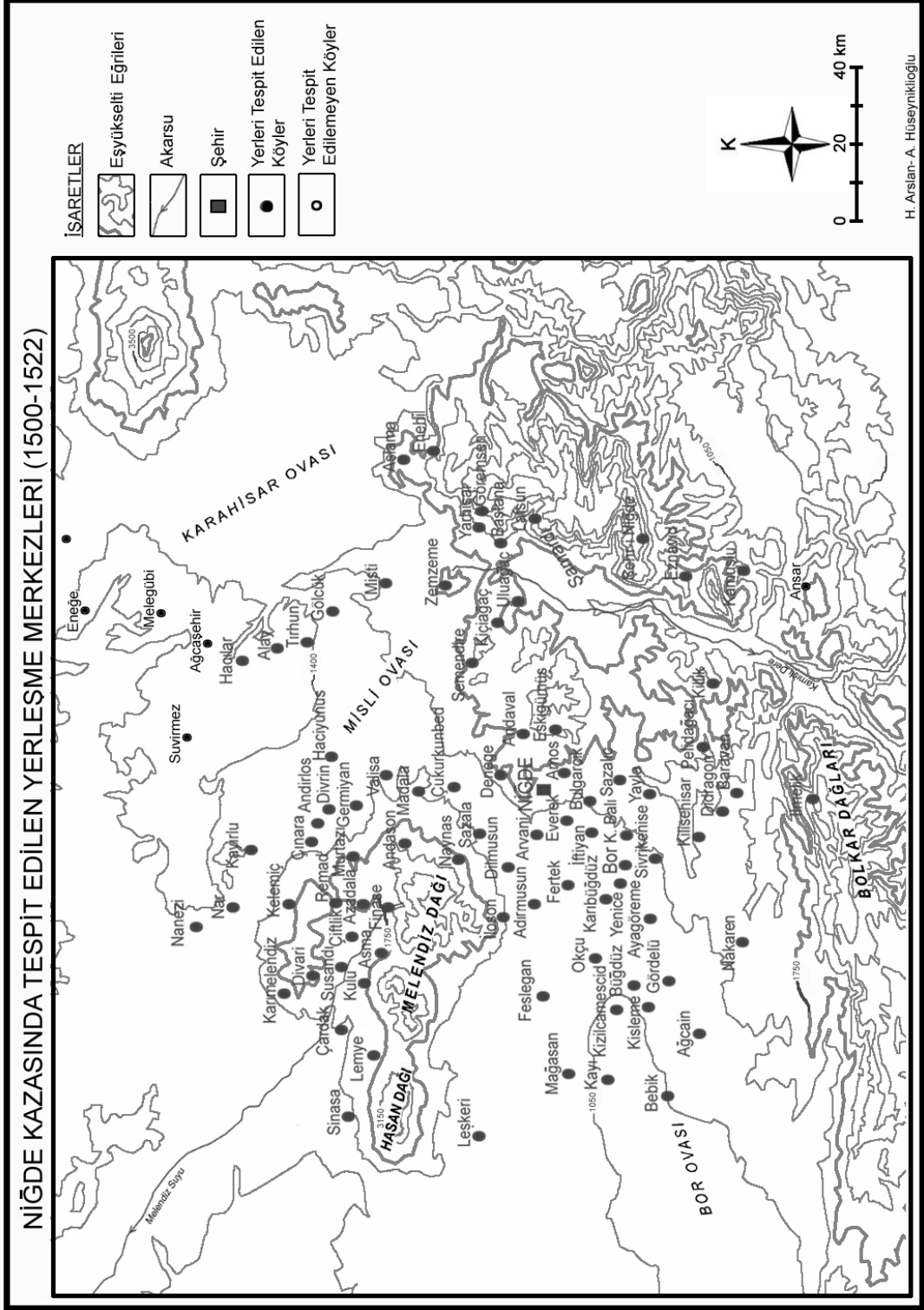
16. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Niğde...

36	Divrin	69-70	737-738'de Dirvin	168, 176	İnli ky.
37	Endela	77-78'de Endeley	734	168	?
38	Enege	10-12'de Eney	707-708	165	Kaymaklı ky., Enege bağları
39	Enehil	92	717	166	Dikilitaş ky.
40	Eskigümüş	58-60	682	163	Gümüşler ky. Eski Gümüş Mah.
41	Etre	36	672	163	?
42	Everek	47	680	163,177	Niğde merkezde Everek Cad.
43	Evkere	76'de Efkere	730	168	?
44	Eznavid	26'de Endevid	716	172'de Endevid	Eznevî Tepesi
45	Fertek	15-18	677-678	171,176	Fertek ky.
46	Feslegan	35	694	172	Fesleğen ky.
47	Finase	71'de Finas	731	168, 173	Sultanpınarı ky.
48	Gelemic	72-73	727	168	Bozköy ky.
49	Germiyan	56-57	685	172	Pınarcık ky.
50	Gidedis	99-100	705-706	165,174	?
51	Gölcük	98-99	706-707	177	Gölcük ky., Gölcük Yolu
52	Gördeli	12'de Gördeli	672	163	Bügdüz mevkiinde
53	Göremsen	93	711	166	Göremsen tepesi, Kızılviran ky., Kızılören ky.
54	Güri	88-89	720	167	?
55	Hacıyunus	62	698	164	Tak Yunus mvk., Hacı Abdullah ky. yakınında
56	Hacılar	100	702-703	165	Kiledere ky.
57	İftiyan	60-61	698	164'de İfsayan	İftiyan Mah.
58	İlmelik	93'de Ermelik	719	166	Eminlik ky.
59	İloson	43-44	690	164,174	Küçükköy ky.
60	İndeson	95-96	704-705	165	?
61	İrmacı	-	719	166	?
62	İsa	37-38	683	172	?
63	İspiller	78'de İspalid	725	167	?
64	Kabafertik	-	721	167	?
65	Kalt	90	717-718	166	?
66	Kamuşlu	31-32	715-716	-	Kamuşlu ky.
67	Kandırabalı	36	673-674	163	Adıyaman ky. yakınında
68	Karıbügdüz	45	685 nd Emirfakih	164 nd Emirfakih	Bügdüz mvk.
69	Karımelendiz	80-81	728	168	Ovalbağ ky., Kara Melendiz ky., Melendiz ovası, Melendiz suyu
70	Kayı	19-24	694-698	164, 174	Kayı ky.
71	Kayırlu	66-67	725	167	Kayırlı ky.
72	Kazatın	92	-	-	?
73	Kersendi	75	739	168, 174	?
74	Kızılcamescid	55'de Kızılcamescid	666	162, 174	Bügdüz mevkiinde
75	Kıçağaç	87	714	166	Kıçağaç ky.
76	Kilisehisar	49-51	668-669	160,163	Kemerhisar beldesi
77	Kiliseköy	-	-	165	?
78	Killik	89	715	166	Killik Sırtı, Karacaören ky.
79	Kisleme	54	667	163'de Kilise	Bügdüz mevkiinde
80	Koyvas	79	723	167	?
81	Kulu	71	731	168	Kula ky.
82	Kürd	55-56	666-667 nd Abbas	162,163 nd Abbas	?
83	Lafsun	85-86	720-721	167	Himmetli ky.
84	Lemye	77	732	168'de Melye	Kitreli ky.
85	Leşkeri	79-80	724	167'de Lesker	Leşkeri tepesi, Akçavıran ky.
86	Madala	43	691	164'de Madala	Ballı ky., Madala Tepesi
87	Mağasan	30	-	-	Mağsan Sarmıcı, Çukurköy ky. yakınında

88	Medreseli	78-79	-	168 nd Kayıcık	?
89	Melegübi	94-95	701	-	Derinkuyu kasabası
90	Melik Reva	35-36	690	164,174	?
91	Misti	96	705	172'de Misli	Konaklı ky., Misli Ovası, Misli Ham harabeleri, Misli ky.
92	Murtazı	76-77'de Murtandı	728	168'de Mutandı	Murtaza ky.
93	Musacık	81	735-736	174	?
94	Nakaren	62'de Nağrezen	677	163	Seslikaya ky.
95	Nanezi	73-74	733-734	172	Bekar ky., Bekarsultan Türbesi, Nanezi Dağı
96	Nar	68	728'de Narlı	168'de Narlı	Narköy ky.
97	Naynas	37	684	172'de Laykas	Kırkpınar ky.
98	Okçu	39-41	674-675	171	Okçu ky.
99	Pelidağacı	55	660	163	Peldaacı mvk, Bahçeli ky. yakınında
100	Remad	72	734-735	172	Küllüce ky.
101	Sarubulak	80	734	168	?
102	Sazala	32-33	673	163,173,174	Taşlıca ky.
103	Sazalıç	32	692	172,173	Adıyaman ky., Sazlıca ky.
104	Semendire	38-39	713-714	166,173	Ovacık ky.
105	Sığröyüğü	45-47	687-688	172	?
106	Sinasa	81-82	723	167	Sinasa ky.
107	Sivrikenise	48	683-684	171	Sivrikisle mvk.
108	Suvmmez	97-98	703	165	Suvmmez ky.
109	Susandı	-	737	168	Susandı mvk. Çardak ky. yakınında
110	Şehr-i Niğde	-	721	167	Çamardı ilçesi
111	Tekenlü	52-54	688-689	164'de Beğendi	?
112	Tırhun	97	702	172	Tırhan ky.
113	Uluğaç	86	712-713	172	Uluğaç ky.
114	Valisa	44	691	172	Yaylayolu ky.
115	Varaza	83-84	731-732	168	?
116	Yarhisar	91	718	166	Yarhisar ky.
117	Yayla	49	685-686	164-173	Yayla
118	Yenice	61-62	676,677	163	Bor kasabasında Yenice mah.
119	Zanapa	78	738	168	?
120	Zemzeme	87-88	714-715	166	Çavdarlı ky.

Gölcük köyü bugün haritalar üzerinde aynı isimle anıldığı halde *Misli bucağı* olarak da isimlendirilmiştir. Fakat belgelerimizde *Misti karyesi* ismine de rastlanılmaktadır. Bu iki köyün tespiti sırasında *Misli hanı harabeleri* baz alınmıştır. Bu harabelerin yakınındaki bugünkü *Konaklı köyü*, belgelerde geçen *Misti köyü* olarak kabul edilmiştir. Diğer *Misli* ise *Gölcük köyü* olarak harita üzerinde işaretlenmiştir. Bu iki köyün isim karışıklığı her ikisinin de *Misli* ovasında yer almasından kaynaklanmaktadır. *Gölcük*'ün bugün bir belde olması nedeniyle *Misli* ovasına atfen *Misli* olarak adlandırılmaktadır.

Tüm gayretlere rağmen yapılan araştırma sonucunda 120 köyün tamamı tespit edilememiş ancak % 73 başarıya ulaşılmıştır. Bu nedenle çizilen haritada kesin yerleri tespit edilmiş olan köyler ile yerleri tespit edilememiş köyler farklı işaretlerle harita üzerine işlenmiştir (Harita).

5. Sonuç

Tarihi coğrafya çalışmalarında daha hızlı ve doğru sonuçlara ulaşmak için, tarihi belge ve bilgilerin mekana yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle görsel malzemeler (harita, tablo, grafik vb.) tarihi coğrafya açısından büyük bir öneme sahiptir. Tarihi coğrafyada hangi dönem çalışılıyorsa o döneme ait belge ve bilgiler yorumlanırken mutlaka yerleşim yerlerinin lokalizasyonu yapılmalıdır.

Bu çalışmanın başlangıcını yapılmış olan tablo, sonucunu ise çizilmiş olan harita oluşturmaktadır. Tapu tahrir belgelerinde yer alan Niğde kazasının 120 köyünün tablosu yapılmış ve çeşitli araştırmalarla yerleşim yerleri haritası çizilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi söz konusu 120 köyden 88 tanesi tespit edilerek, lokalizasyon işleminde % 73 oranında başarıya ulaşılmıştır. Ancak tüm gayretlere rağmen 32 köyün yerleri tespit edilememiştir. Fakat bu karyelerin tahmini yerleri bağlı buldukları nahiyeler göz önünde bulundurularak farklı bir işaretle harita üzerine işlenerek çalışma şimdilik tamamlanmıştır. İleride yapılacak olan başka çalışmaların da yardımıyla bu köylerin yerlerinin bulunması mümkün olacaktır.

Bu çalışma sonucunda inceleme alanımızda *yerleşim gerilemesi eğiliminin* olduğu gözlenmektedir. Hütteroth'un Konya³², Faroqhi'nin Akşehir³³ için ifade ettikleri yerleşim gerilemesi eğilimi, Niğde Kazası içinde geçerlidir. Bu yerleşim gerilemesi eğilimi, özellikle inceleme sahamızın Şamardı nahiyesinde çok daha belirgin olarak görülmektedir. Bunun en büyük nedeninin, olumsuz topografik şartlar olduğu düşünülmektedir. Yerleşim yerlerinin tespiti yapılırken en az başarı oranı Şamardı nahiyesinde görülmektedir.

Bu tür çalışmalarla yerleşim yerleri tespit edildiği takdirde, Türkiye tarihi coğrafyasının Osmanlı dönemi büyük ölçüde haritalanmış olacaktır. Günümüzden yaklaşık 500 yıl önceki Niğde kazası yerleşmelerinin lokalizasyonlarının yapılması, bir çok çalışmada eksik kalan konuyu tamamlar nitelikte olduğu düşünülmektedir.

---

³² W. Hütteroth, *Landliche Siedlungen im südlichen Inneranatolien in den letzten vierhundert Jahren*, s. 182.

³³ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, (Çeviren: Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 2004, s. 244.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları:

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *42 Numaralı Tapu Tahrir Defteri*

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *455 Numaralı Tapu Tahrir Defteri*

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530)–I (Dizin ve Tıpkıbasım), (Hazırlayanlar: Ahmet Özkılınç, Ali Çoşkun, Gülşen Ergün, Mustafa Karazeybek, Abdullah Sivridağ, Murat Yüzbaşıoğlu), T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996.

Haritalar:

Harita Genel Komutanlığı'nın hazırladığı haritalar, Ankara:

1/100.000 Ölçekli Hr., L33, M32, M33, M34, N33 (1991) paftaları.

1/200.000 Ölçekli Hr., Niğde Paftası (1953)Ulukışla Paftası (1953).

1/25.000 Ölçekli Hr., Harita Genel Komutanlığının resmi internet sayfası

L32 b2, L32 b3, L32 c1, L32 c2, L32 c3, L32 c4, L33 a1, L33 a2, L33 a3, L33 a4, L33 b1, L33 b4, L33 c1, L33 c2, L33 c3, L33 c4, L33 d1, L33 d2, L33 d3, L33 d4, L34 d1, L34 d2, L34 d3, L34 d4, M32 a2, M32 a3, M32 a2, M32 b1, M32 b2, M32 b3, M32 b4, M32 c2, M32 c3, M32 c4, M33 a1, M33 a2, M33 a3, M33 a4, M33 b1, M33 b2, M33 b3, M33 b4, M33 c1, M33 c2, M33 c4, M33 d1, M33 d2, M33 d3, M33 d4, M34 a1, M34 a2, M34 a3, M34 a4, M34 d1.

Diğer Haritalar:

1/600.000 Ölçekli Yurt Ansiklopedisi Harita Paftaları, XVII (1983), XVIII (1983), XIX (1983), XXIX (1984), XXX (1984).

Uydu Haritası, Googlemaps.

Tetkik Eserler:

AKDAĞ, Mustafa, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası Celali İsyanları*, İstanbul 1995.

ATLI, H. Emin, *Geçmişten Günümüze Bor*, İstanbul 1999.

BAYRAK, Şaban, “18 ve 19. Yüzyıllarda Niğde ve Çevresinde Aşiretler, Eşkîyalık Hareketleri ve Diğer Olaylar”, *Niğde Tarihi Üzerine*, (Editör: Musa ŞAŞMAZ), İstanbul 2005.

CEYLAN, Alaeddin, *Kanuni Zamanında Akşehir Kazası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1993.

CELİK, Şenol, *Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500- 1584)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994.

ÇINAR, Hüseyin – GÜMÜŞÇÜ, Osman, *Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası*, Ankara 2002.

ELİBÜYÜK, Mesut, “Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler”, *Coğrafya Araştırmaları*, C. 1, S. 2, Ankara 1990.

- F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi 2009-19/2
ELİBÜYÜK, Mesut, *Matematik Coğrafya*, Ankara 1995.
- ERDOĞRU, Mehmet Akif, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul 2006.
- FAROQHI, Suraiya, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, (Çeviren: Neyyir Kalaycıoğlu), İstanbul 2004.
- GABRIEL, Albert, *Niğde Tarihi*, (Çeviren: Ahmed Akif Tütenk), Ankara 1962.
- GALANTI, Avram, *Niğde ve Bor Tarihi*, İstanbul 1951.
- GÜMÜŞÇÜ, Osman, *Tarihi Coğrafya Açısından Bir Araştırma: XVI. Yüzyıl Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus*, Ankara 2001.
- GÜMÜŞÇÜ, Osman, *Tarihi Coğrafya*, İstanbul 2006.
- GÜRER, Ömer Fethi, *Bor Şehri "Kasabadan Kente"*, Niğde 2005.
- HÜSEYNİKLİOĞLU, Ayşegül, *Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 2008.
- HÜSEYNİKLİOĞLU, Ayşegül, *Mühime Defterlerine Göre Osmanlı Devleti'nde Eşkıyalık Olayları (1594-1607)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2001.
- HÜTTEROTH, Wolf-Dieter, *Landliche Siedlungen im südlichen Inneranatolien in den letzten vierhundert Jahren, Im Selbstverlag des Geographischen Instituts der Universität Göttingen*, Göttingen 1968.
- MITCHELL, James B., *Historical Geography*, London 1975.
- OFLAZ, Mustafa, "Karaman Eyaleti Şehirleri (Konya, Kayseri, Niğde)", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 1, Van 2000.
- OFLAZ, Mustafa, *16. Yüzyılda Niğde Sancağı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1992.
- ÖZ, Mehmet, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler", *Vakıflar Dergisi*, S. XXII, Ankara 1991.
- ÖZTÜRK, İbrahim, "Niğde'de Mübadele ve Mübadelenin Uygulanışına Dair Bir Teftiş Raporu (1924-1927)", *Niğde Tarihi Üzerine*, (Editör: Musa Şaşmaz), İstanbul 2005.
- ÖZTÜRK, İbrahim, *Niğde Sancağı (İdari ve Demografik Yapı) 1868-1923*, Konya 2008.
- ŞAŞMAZ, Musa, "Niğde ve Çevresinde Kıtık (1887-1892)", *Niğde Tarihi Üzerine*, (Editör: Musa Şaşmaz), İstanbul 2005.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C.II, Ankara 1995.
- YİNANÇ, Refet- ELİBÜYÜK, Mesut, *Kanunî Devri Malatya Tahrir Defteri (1560)*, Ankara 1983.